

До 285-річчя Григорія Сковороди

Садівник із майбутнього

Віктор ГРАБОВСЬКИЙ
Літературознавець

ЩО ПОТРІБНО людині для щастя? Людство в різний спосіб намагається вирозуміти, перехитрити себе, аби знайти відповідь на це споконвічне запитання, перехитрити, щоб так і залишитися захланною каргою біля розбитих ночов. Адже ніяк не дається нам істина, що достеменним володарем людського тіла є Дух. І тільки. Але, творячи "верховну науку" серця – науку про людське щастя, – син козака Сави Григорій Сковорода наполягає на правоті старожитніх: "Якщо хочемо виміряти небо, Землю та моря, мусимо передусім виміряти себе".

Великий любомудр не прагнув ані реформувати сучасне йому православ'я, ні якоюсь мірою наблизити тодішню літературну мову до живого народного мовлення. Закоханий в український народ, як посвідчує його біограф М.Ковалинський, Сковорода постійно дбав про зачіску "кружком", хоча наші художники й досі побоюються уявити собі пророка природним українцем, любляв розмовляти зі старими козаками-пасічниками, простими хліборобами цілющою козацькою гутіркою. Не цурався вкраплення в поезіях та притчах... А коли

припадав до бандури, то годі було й наслухатися...

Актуальна й нині його "Начальная дверь к христианскому добронравію для молодого шляхетства Харьковской губернии" – власне тодішнє літературне звучання цієї праці для Колегіуму якнайповнішою мірою потверджує громадянську мужність Учителя. Двічі його проганяли і двічі він повертався до самотньої педагогічної діяльності. Але третього разу було з нього досить – непотрібний офіційній владі, філософ присвятив себе коханій Україні, трудовому народові. Доля щедро вділила йому для виконання задуму чверть століття.

Перший закінчений твір Сковороди "Наркис, узнай себе", а останній у часі – "Асхань, о познании себя", присвячений улюбленому М.Ковалинському, біографу й учню. Між ними – дві симфонії, три бесіди й діалоги, підпорядковані одній і тій самій меті: навчити пізнанню суперечливої людської натури, покликаної до щастя самореалізації за найнесприятливіших обставин. Осмислюючи взаємодію духовного й матеріального в онтологічному, гносеологічному й морально-етичному аспектах, любомудр доходить єдиного можливого висновку: Істина – поняття духовне, а не матеріальне.

Видимість – лише тінь її. Так само пізнається й людина... "Благородний Еродій" та "Убогий жайворонок" – визнані людством шедеври філософського мистецтва, котрі зачекалися на справжнє визнання й пошанування в рідному домі. А здавалося б, що є простішого? "Прийми, найдорожчий, разом із тілом Дух Христа і тоді ти з Господом будеш одним Духом". Надзвичайно цінна листовна й перекладна спадщина любомудра, хоча й "Неграмотний Марко" чи "Розмова про душевний мир", безумовно, і нині зачарує не одну допитливу душу...

Та розпочинати потрібно все ж із "Саду божественних пісень", де кожен рядок розквітає для щирого серця непізнаним квітом. Чи не годі блукати потемки?!

Сьогодні ми частенько ведемо розмови про створення Української помісної Церкви, але, мабуть, не усвідомлюємо того великого факту, що в Церквах сусідів – на Кавказі й за Карпатами – такі народні пророки, як Сковорода, Котляревський, Шевченко, вважаються святими! Не кажемо вже про Гетьманів, які з повеління самої історії стали мучениками за свій народ і віру православну. Мабуть, нашій національній свідомості, як і вірі православної, бракує саме усвідомлення жертвності, самопосягати Героїв. А вони ж побували на сповіді у Господа свого, спізнавши себе у світі цьому до найсокровенніших глибин душі!..

Все життя Сковороди було пов'язане з Вищою Силою, котра вела його не тільки через буревії злиднів і світського несприйняття, а й провадила до останнього прихистку – в Іванівку, хоча Сковорода прагнув до місця свого народження... Справді ж бо: несповідимі шляхи Господні... Помічаймо ж їх, найдорожчі, то й увірємо.

(*"Літературна Україна",
29 листопада 2007 р.
Друкується зі скороченням.*)